

Szakonyi Károly

A pokol vége

Volker Ullrich: Nyolc májusi nap

A Harmadik Birodalom utolsó hete

Különös olvasni egy olyan könyvet, amiben azokkal az időkkel, eseményekkel találkozhatunk, amelyeknek kortársai, átélői voltunk. A szerző a hitleri birodalom összeomlásának utolsó napjairól ír dokumentatív pontossággal, nyolc májusi napról, amikor a bekerített Berlinben végóráit élte a világban pusztító nemzetiszocializmus.

A prológus árpilis 3o. A Birodalmi Kancellária alá épített bunkerben Wilhelm Keitel, a Wehrmacht-főparancsnokság főnöke jelentette, hogy Walter Wenck tábornok vezetése alatt Berlin felé előnyomuló 12. hadsereg elakadt Potsdamtól délnyugatra, és így semmi remény a birodalmi főváros felszabadítására, amelyet április 25-én körülzártak a szovjet csapatok. Hitler ekkor még pontos ismertetést kért a hadi helyzetről, vagyis hogy mennyi idő múlva érhetnek a Kancelláriához az oroszok, és elkezdett rendelkezni az öngyilkossága felől. A halálba magával kívánta vinni Éva Braunt is, élettársát, akit hűsége jutalmául április 28-án feleségül vett. Személyi adjutánsának, Otto Günsche őrnagynak kellett a körülmények megrendezéséről gondoskodni, nevezetesen megfelelő mennyiségű benzint szereznie a majdani holttestek lelocsolására és elégetésére. A Führer mindenkit megajándékozott a környezetében, 3o-án déli egy órakor titkárnői és diétás szakácsnője társaságában elfogyasztotta utolsó ebédjét, majd Éva Braunnal visszavonult dolgozószobájába, és mintegy 15 óra 3o perc körül az oda benyitó inas jelenthette Bormann birodalmi vezetőnek, hogy „megtörtént”. Ezek után a két holttestet kivitték a kancellária udvarára, benzinnel lelocsolták és felgyújtották. Az elszenesedett tetemeket elásták.

A hatalom Karl Dönitz főtengernagy kezébe került, miután Bormann táviratban értesítette, hogy Hitler őt jelölte ki utódjául, de a Vezér halálát elhallgatta. Nem részletezem, az eddigiek is már ezerszer hallott történetek sokféle dokumentumírásban, történelemkönyvekben. De akárhányszor olvasok ezekről, mindig megdöbbent az elvakultság, a

teljes infernó közepette is a hatalomhoz ragaszkodás őrültsége. Biztos a vég, ám Dönitz kormányt alakít, osztogatja a miniszteri posztokat, mintha lenne még jövő. Pedig már mindennek vége, csak nyolc kemény nap van hátra a kapitulációig.

Erről a nyolc napról szól a könyv további része. Az utolsó taktikázásokról, a nyugati fronton a részkapitulációs kísérletekről, amiket Eisenhower becsületesen visszautasít, mert nem egyezkedhet a szövetséges szovjetek nélkül. Különben sem lehet szó másról, mint a feltétel nélküli megadásról az összes frontszakaszon. A vezérkar is, a katonák is félnek a szovjetektől, félnek a megtorlástól, a szovjet fogságtól, mert jól tudják, mekkora bűnöket követtek el Oroszországban. Ezért azon ügyeskednek, hogy minél több német jusson át az angolszász csapatok közelébe. Az amerikai fogság talán mégis csak jobb lenne.

A feltétel nélküli kapituláció aztán két részletben történik – Május 7-én Reimsben az amerikaiak előtt írják alá a teljes fegyverletételt, amit május 8-án, Berlinben, a szovjet delegáció előtt megismételtek. És lényegében ezt jegyzik a háború befejezésének.

A könyv napokra bontott fejezetei persze teljes kitekintést nyújtanak mind a keleti, mind a nyugati front, e nyolc napot megelőző eseményeire is. Hiteles és izgalmas minden lapja, mondom, még akkor is, ha alapvetően ismerjük az eseményeket. De mint egy valaha látott utcai szerencsétlenséget, aminek szemtanúsága sokkoló hatást tette ránk, akik megéltük azokat éveket, mindig és újra, kényszeresen visszagondolunk rájuk. Különösen amikor így elénk tárják.

A nyugati határszélen éltünk, negyvenötben az ország többi részéhez képest későn, húsvét hetében ért hozzánk a front. Emlékszem pontosan a tanksapkás katonára (utólag egyeztetve gondolom, a 6. gárda harckocsizók katonája lehetett), ő volt az első orosz, meg néhány társa, akit láttam. Nagyszombat kora reggelén ott állt a konyhaajtónkban, várva, hogy a társa sapkájában hozott húsz darab tojást megsüssük rántottának. Napfényes idő volt, egy Messerschmitt még elhúzott géppuskázva a falu fölött, de amúgy az éjszakai fegyverropogás után csend volt, az orosz azt magyarázta az ajtófélfára ujjával rajzolva, hogy most majd Bécs kaput, és aztán vojna is kaput.

Mert indultak is. Megszálló csapatok érkeztek, a harcoló egységek pedig továbbmentek, negyedikén Kismarton és Bécsújhely után elérték a császárvárost, ahol március 13-áig folytak a heves harcok, amíg Rudolf von Bünau tábornok, hogy megkímélje, fel nem adta a várost.

Innen ment tovább a már megállíthatatlan front Berlinig.

Láthattam én is katonák és civilek, legyőzöttek és megalázottak menetét, láthattam felkoncoltakat és tömegsírba lőtt deportáltakat, tífuszos zsidókra rágyújtott barakkokat, kamasz SS-gyerekeket fekete tankista egyenruhában, ástam a Todt-szervezet felügyelete alatt a tankcsapdákat meg lövészárkokat, láttam a szovjetek elől menekülő vlaszovista ukránokat, akiknek egy húszezer fős serege Vlaszov altábornagy vezetésével a Cseh-Morva Protektorátusban állomásozott, és a szovjetek közeledtével a cseh felkelők mellé állt, vélvén, hogy így elkerülheti a fogságot és a hazaárulás vádját, és láttam a Mussolini-puccs bukása után marhavagonokban németországi kényszermunkára szállított olaszokat. Ismerős mindaz, ami persze fokozottabb mértékben történt a háború utolsó heteiben a Harmadik Birodalomban. Ahol azonban üldözötten, de éltek olyanok is, mint Kurt Schumacher, aki május 6-án újra alapította a szociáldemokrata párt, az SPD hannoveri szervezetét. De felbukkan a könyvben Helmut Schmidt, a későbbi német kancellár neve is, aki aznap szabadul fiatal Wehrmacht-tisztként a brit hadifogságból, amikor Konrad Adenauert visszahelyezték a romba dőlt Köln főpolgármesteri székébe, és itt van egy másik későbbi jelentős politikus, Willy Brandt is, aki május 1o-én tér vissza svédországi emigrációjából Oslóba, hogy tudósítson Norvégia felszabadulásáról. A koncentrációs táborokból, hadifogságból szabadult ellenállók a felszabadulás után rögtön készen álltak arra, hogy egy új és szabad Németország megteremtésén dolgozzanak. Ezek is érdekes részletei a könyvnek, ahogy a nyolc nap eseményei mögül előviláglanak a később Szövetségi Németország politikai reményei.

A goebbelsi propaganda hosszú időkre megmérgezte a németek tudatát. Nehéz volt szembenézni azzal, hogy hittek a nemzetiszocializmusban, a Führerben. A meghasonlás sokszor tragédiába torkollt, az öngyilkosság nem csak a fogság elől menekülni akaró főtisztek, de a kiábrándult katonák és a civilek között is gyakori volt, sokszor persze a szovjetektől való félelem miatt is. A megszállók bosszúszomja a nők meggyalázásában, a fosztogatásban sokáig megállíthatatlan volt, fizetségül a Szovjetunióban elkövetett hasonló vétkekért.

Egy ilyen könyvet mindig és újra meg kell írni, el kell olvasni. Nem szabad elfelejteni, hogy mit követhet el ember ember ellen. Hogy az elszabadult indulatok, a gyűlöletkeltés, a hatalomféltés és a hatalomra törekvés, az intolerancia, a féktelen pártoskodás mekkora pusztítást vihet véghez .

Nyugtalanul teszem le Volker Ullrich könyvét. Nem csak a feltolult emlékek miatt. De sokat megélt emberként a gyanakvása miatt is. Nem csírázik-e most is valahol valamiféle őrület? *Az indulati meg nem támadási*

szerződéseknek vannak-e biztosítékai a világban? Ullrich könyvének utolsó soraiban azt írja: „… hosszú időbe telt még, mire a nyugati megszállási övezetek lakossága körében gyökeret vert az amerikai, brit és francia segítséggel reimplantált demokrácia. Tisztán kell látnunk az anyagi és morális pusztulás mértékét ahhoz, hogy megértsük, milyen valószínűtlennek tűnt mindez 1945 május 8-án, és mekkora vívmány az, hogy ma egy stabil, szabadelvű, békés országban élhetünk. És talán éppen mostanában jött el az ideje annak, hogy senkit ne hagyjunk megfeledkezni erről."

Volker Ullrich: Nyolc májusi nap

A Harmadik Birodalom utolsó hete

Fordította Kurdi Imre

Corvina Kiadó 2020.